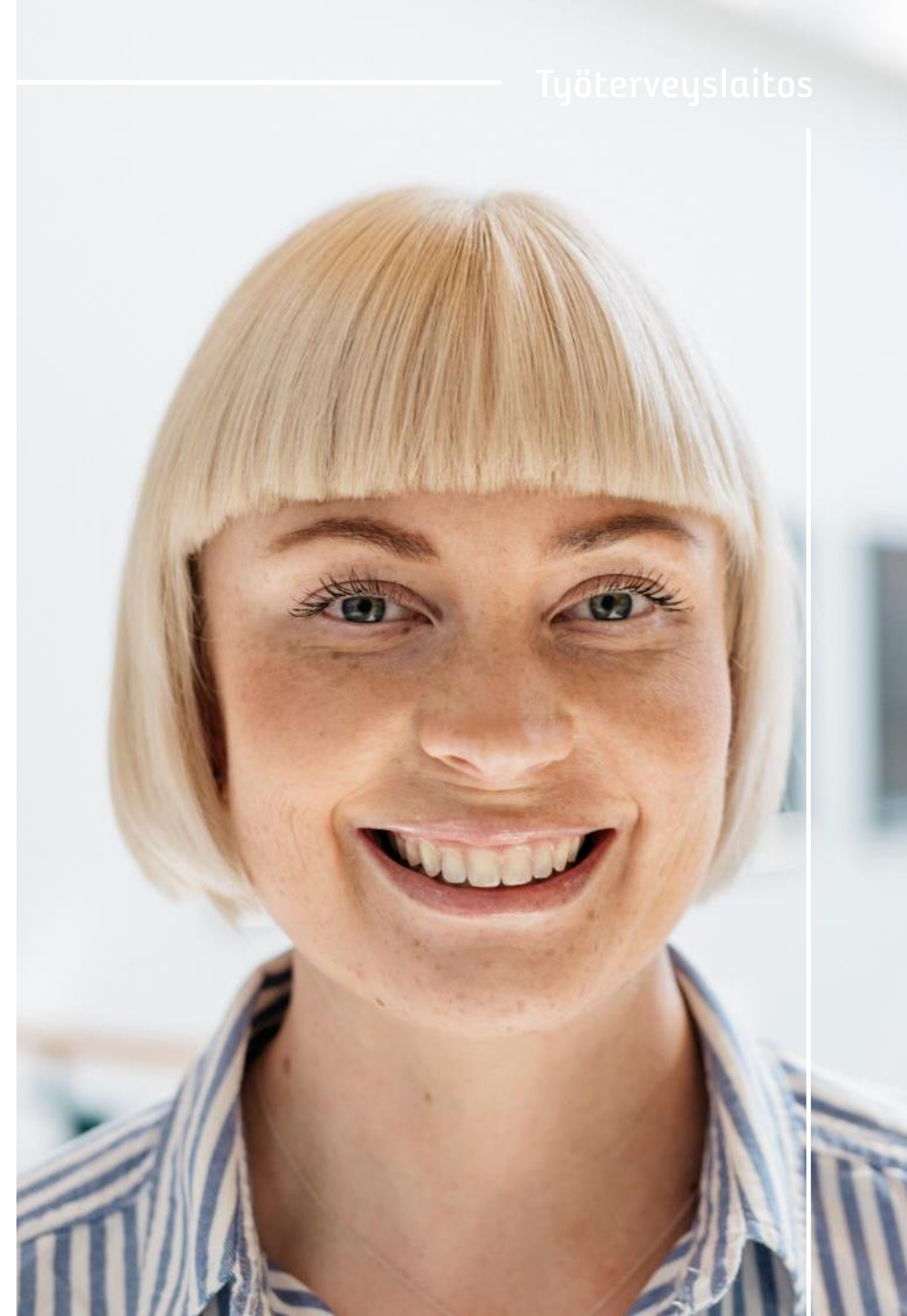

Sote-keskusten lääkärit työkyvyn tukijoina – tarve osaamisen vahvistamiselle

Julia Anttilainen, tutkija, TtM, Työterveyslaitos
julia.anttilainen@ttl.fi

Sisältö

- Työikäisten työkyvyn tuen palvelut sote-keskuksessa
- Lääkärin rooli työkyvyn tukemisessa
- Lääkäri osana monialaista ja moniammatillista yhteistyötä
- Potilas mukaan suunnitteluun päätöksentekoon
- Lääkäri työkykyä tukemassa –koulutus
- Koulutuksen arviointi ja osaamistarpeet

Kaikille työikäisille työkyvyn tuen palvelut – toimeenpano

1

Työttömien pääsy työkyvyn tuen palveluihin ja ammatilliseen kuntoutukseen on ollut pitkään vähäistä ja vaikeaa suhteessa tarpeeseen (Juvonen-Posti & Pensola 2016, Juvonen-Posti ym. 2020).

2

Myös tth-sopimukseen kuulumattomille työikäisille tarvitaan arvio ja suunnitelma kuntoutukseen pääsemiseksi ja siksi jokaisen työikäisiä kohtaavan lääkärin täytyy osata arvioida työikäisen työkykyä (Kuntoutuksen uudistamiskomitea 2017).

3

Sote-keskusten tehtäväksi on tullut tunnistaa työikäisen asiakkaan työkyvyn tuen tarve, tukea työkykyä ja työllistymistä sekä ohjata asiakas hänen tarvitsemiinsa työkyvyn tuen palveluihin (Työkykyohjelma 2020-2023).

Lääkärin rooli työkyvyn tukemisessa

- Työkyvyn tukemisessa tarvitaan työkyvyn arviointia laaja-alaisempi käsitys työkyvystä ja siihen vaikuttavista tekijöistä (Anttilainen ym. 2024, Juvonen-Posti ym. 2021).
- Edellyttää usein monialaista ja moniammatillista yhteistyötä (Juvonen-Posti ym. 2021).
- Muutokset työkyvyssä voivat koskettaa eri ikäisiä ja eri tilanteissa olevia henkilöitä. Työkyvyn tuen tarpeen tunnistaminen on tärkeää riippumatta siitä, onko potilas työssä käyvä vai työtön työnhakija. (Anttilainen ym. 2024)
- Työkyvyn arvioinnissa lääkärin rooli on keskeinen lausunnon laatijana varsinkin, jos potilas tarvitsee sosiaalivakuutuksen kautta toimeentuloetuuksia tai kuntoutuspalveluja. (Anttilainen ym. 2024)
- Lausuntojen kirjoittaminen koetaan kuitenkin vaikeaksi (Hinkka ym. 2016, Teinikivi ym. 2022).
Työkyvyn arviointia ei tarvitse tehdä yksin, vaan kannattaa hyödyntää muiden ammattilaisten osaamista (Sinervo & Lappalainen 2024).

Lääkärin rooli osana monialaista ja moniammatillista yhteistyötä

- Työkyvyn tukemista kannattaa tehdä yhdessä työpari- tai tiimityönä esimerkiksi sairaanhoitajan, terveydenhoitajan, sosiaalityöntekijän, fysioterapeutin tai toimintaterapeutin kanssa (Anttilainen ym. 2024).
- Eri puolille palvelujärjestelmää on viime vuosina koulutettu myös työkykykoordinaattoreita (Nevala ym. 2022).
- Lääkäri voi toimia pth:ssa osana moniammatillista työkyvyn tai työllistymisen tuen tiimiä arvioimassa potilaiden jäljellä olevaa työkykyä ja työllistymisen mahdollisuuksia.
- Moniammatillinen tiimi rakentuu potilaan tarpeiden mukaan ja sen toimintaa ohjaavat yhdessä asetetut tavoitteet (Saikku ym. 2023).

Yhteistyön hyödyt ja kehittämistarpeet

- Yhteistyö mahdollistaa asiantuntijuuden jakamisen, poistaa päällekkäistä työtä ja auttaa muodostamaan kattavan kuvan potilaan tilanteesta (Sinervo & Lappalainen 2024, Saikku ym. 2023).
- Monialaisessa yhteistyössä on tärkeää tietää, missä asioissa muut voivat auttaa. Tällä hetkellä muiden osaamista ei tunneta tarpeeksi hyvin ja tätä pitää vahvistaa (Juvonen-Posti ym. 2020).
- Haasteet liittyvät eriäviin näkemyksiin potilaan tavoitteista sekä ammattilaisten vastuualueiden epäselvyyteen.
- Yhteistyön tekemistä tuetaan johtamisen rakenteilla, joita tulee myös edelleen kehittää (Saikku ym. 2023, Koivisto & Tiirinki 2020, Tepora-Niemi ym. 2024, Vogt ym. 2024).
- Työkyvyn tuen ja kuntoutuksen palvelut kuuluvat yleensä terveydenhuollon tai sote-keskuksen yhteyteen. Yhteistyö mm. sosiaalihuollon tai työvoimapalveluiden kanssa on toistaiseksi ollut heikkoa (Vogt ym. 2024).

Potilas mukaan suunnitteluun ja päätöksentekoon

- Sosiaalivakuutus on määritellyt lääkärin tehtäväksi arvioida sairauksien aiheuttamaa haittaa työkyvylle eli työkyvyttömyyttä.
- Työkyvyn tukea tarvitsevat ihmiset haluavat kuitenkin myös itse tietää, mikä heidän työkykynsä on sekä tulla nähdyksi ja kuulluksi kokonaisuutena.
- Potilaskohtaamisissa korostuu kokemus kohdatuksi tulemisesta, sekä potilaan oma arvio siitä mihin hän pystyy, kykenee ja on motivoitunut (Vuokko & Tuisku 2017).
- Jaettu päätöksenteko potilaan kanssa parantaa ymmärrystä omasta terveydentilasta, lisää tyytyväisyyttä ja hoitoon sitoutumista sekä vähentää ristiriitoja (Kuusisto & Ruusuvuori 2024).
- Työkyvyn tuen prosessissa tulisi aina selvittää potilaan tarpeet. Potilaslähtöisyyden toteutumista edistää se, että potilaiden kohtaamiseen on riittävästi aikaa ja monialainen yhteistyö toimii (Saikku ym. 2023).
- Ammattilaisten työkäytänteitä sote-keskuksissa tulee kehittää potilaiden kiireettömään kohtaamiseen (Juujärvi ym. 2019).

Osaamista ja laatua työkyvyn tuen suunnitteluun (Vuorento ym. 2024)

- Asiakkaiden työuraan liittyvät tavoitteet tulivat esille epäselvästi työkyvyn tuen suunnitelmissa.
- Tarkat ja konkreettiset ammatillisen kuntoutuksen suunnitelmat puuttuivat, eikä asiakkaiden tuottamaa tietoa käytetty systemaattisesti osana kuntoutuksen suunnittelua.
- Kun tavoitteita oli asetettu, niin valitut keinot eivät auttaneet niihin pääsemiseen.

Tarve osaamisen vahvistamiselle

- Yhtenäinen tapa arvioida työkyvyn tuen tarvetta puuttuu. Käytäntöjen hajaantuneisuus vaikeuttaa palveluiden toteutumista (Käypä hoito –suositus 2019).
- Kaikkien työikäisiä kohtaavien lääkärien on tärkeää tunnistaa asiakkaan työkykyyn vaikuttavat tekijät ja tilanteet, joissa asiakas tarvitsee työkyvyn tai työhön paluun mahdollisuuksien tarkempaa selvittelyä (Juvonen-Posti ym. 2021)
- Monialainen yhteistyö on mm. auttanut ratkaisujen löytämisessä nopeammin vaikeisiin tilanteisiin ja vähentänyt ammattilaisten kuormitusta. Johdon tukea tarvitaan kuitenkin enemmän (Saikku ym. 2023).

Lääkäri työkykyä tukemassa - koulutus

Koulutuksen rahoitus

- Työterveyslaitos on kehittänyt Lääkäri työkykyä tukemassa -koulutuksen osana Suomen kestävän kasvun ohjelmaa, jossa yhtenä tavoitteena on nostaa työllisyysastetta vauhdittamalla osatyökykyisten työllistymistä.
- Ohjelman rahoitus EU:n kertaluonteisesta elpymisvälineestä (Next Generation EU).
- Kehittämisessä hyödynnetty Työkykyohjelmassa (2019-2023) tehtyä kehittämistyötä.

Koulutuksen kohderyhmät

- Lääkäri työkykyä tukemassa –koulutuksen kohderyhminä ovat erityisesti yleislääkärit.
- Kevään 2023 – Kevään 2024 aikana lääkäreiden koulutuksessa 80 osallistujaa.

Lääkäri työkykyä tukemassa –koulutuksen tavoitteet

1. Osaa tunnistaa varhain asiakkaan työkyvyn tuen tarpeen ja ohjata asiakasta tarvittaessa monialaisiin työkyvyn tuen palveluihin.
2. Tuntee oman roolinsa työkyvyn tukemisessa, sote-keskuksen työkyvyn tuen tiimin roolin ja heidän tehtävät.
3. Tuntee oman roolinsa työkyvyn ja työllistymisen tuen monialaisessa palvelujärjestelmässä ja osaa tehdä yhteistyötä palvelujärjestelmän muiden toimijoiden kanssa asiakkaan työllistymisen tukemiseksi.

Työkyvyn tuen koulutuskokonaisuus

**Työkyvyn tuen johtaminen
sosiaali- ja terveydenhuollossa
-koulutus**

**Lääkäri työkykyä
tukemassa -koulutus**

**Työkykykoordi-
naattoreiden
kouluttajakoulutus
(kehitetty Työkykyohjelmassa)**

Työkyvyn tuki -koulutus (kehitetty Työkykyohjelmassa)

Suomen kestävän
kasvun ohjelma

.....
Työkykyohjelman
laajennus

.....
Ammattilaisten
osaamisen
vahvistaminen

Koulutusten kehittämisen ja palvelumuotoilun vaiheet

1. Koulutusten lähtökohtien ja tarpeiden määrittely (asiantuntijahaastattelut, aikaisemmat hankkeet).
2. Koulutusten tavoitteiden ja sisältöalueiden määrittely (työpajatyöskentely).
3. Sisällöntuotanto Howspace-alustalle.
4. Sisältöjen testaus ja korjaukset.
5. Saavutettavuuden arviointi ja korjaukset.
6. Koulutusten pilotointi ja kehittävä arviointi.
7. Sisältöjen korjaus ja täydentäminen.
8. Koulutusten järjestäminen lääkäreille ja johtajille.
9. Koulutusten muotoilu ttl.fi-sivustolle.
10. Koulutusten julkaiseminen ttl.fi-sivustolla sekä koulutusten markkinointi ja toimeenpanon tuki.

Lääkäri työkykyä
tukemassa
-koulutus 1 op

Työkyvyn tuen johtaminen
sosiaali- ja terveyden-
huollossa -koulutus 1 op

Verkkokoulutuksen opiskelu

Koulutuksen laajuus on 1 op (27 h).

Opiskelu tapahtuu itsenäisesti verkossa Työterveyslaitoksen "Oppimateriaalit" -sivustolla.

Materiaalia voi opiskella omaan tahtiin ja poimia halutessaan vain osia opiskeltavaksi.

Jokainen osio toimii myös omana kokonaisuutenaan.

Todistuksen saadakseen tulee tehdä lopputentti – voi tehdä niin monta kertaa, kuin haluaa.

Koulutuksen rakenne

Työikäisen asiakkaan työkyvyn tuen tarpeen tunnistaminen ja arviointi

Työikäinen sote-keskuslääkärin vastaanotolla

Työkykyyn liittyy terveys, toimintakyky, osaaminen, motivaatio, työn vaatimukset ja voimavarat, johtaminen, työyhteisö ja sen kulttuuri, sekä fyysiset ja psykososiaaliset työolot.

Työikäisistä
10 %
sai Kelan sairauspäivärahaa vuonna 2022. Heistä
31 %
sai sairauspäivärahaa mielenterveyden häiriön vuoksi ja
25 %
tuki- ja liikuntaelsairauden vuoksi.

Työterveyslaitos

Euroopan unionin rahoittama
NextGenerationEU

Työkyvyn arviointi

Arvioi toimintakykyä suhteessa työn vaatimuksiin.

- Tunnista, mihin verrataan: nykyisen työn tai työnhakuaikamittin vaatimuksiin (ammattilinen työkyky) vai mihin tahansa saatavilla olevaan työhön (yleinen työkyky).
- Sairauspäivärahakaudella arvioi ammatillista työkykyä. Sen aikana tulee hoitaa ja kuntouttaa. Jos työkyvyttömyys on pitkittymässä (> 300 päivää), toimintakykyä verrataan mihin tahansa työhön. Poikkeuksena julkinen sektori ja iäkä > 60 vuotta.
- Kun laadit B-lausunnon sairauden, vian tai vamman aiheuttamasta työkyvyttömyydestä, erottele
 - mikä on henkilön kertomaa
 - mikä perustuu aiempiin merkintöihin
 - mitä itse tutkit ja havaitset
 - mitä johtopäätöksiä teet diagnoosiin liittyvästä työkyvyttömyydestä ja jäljellä olevasta työkyvystä.
 Jos henkilö on työssä, kirjoita työnantajalle toimitettavaksi A-todistus samalle ajalle.
- Mieti, kuka lääketieteellistä kannanottoasi käyttää ja mihin ratkaisuihin:
 - sosiaalivakuutuksen etuuksiin
 - kuntoutukseen vai
 - työllistymispalveluiden suuntaamiseen.
- Arvioi, tarvitsetko vielä lisätietoa, jotta voit ottaa kantaa.

Työkyvyn edistäminen ja kuntoutus

Työkyvyn tukemisessa tarvitaan työkyvyn arviointia laaja-alaisempi käsitys työkyvystä sekä siihen vaikuttavista tekijöistä. Erityisen tärkeää on rakentaa asiakkaan kanssa yhteinen suunnitelma.

- Sairauspäivärahatarpeen lisäksi kuntoutuksen mahdollisuudet tulee arvioida viimeistään, jos sairauspoissaolo pitkittyy (yli 60 päivää).
- Pitkään jatkuneen poissaolon aikana arvioi jäljellä olevaa työkykyä ja mahdollisuuksia tukea työhön paluuta työpaikan keinoin työtä muokkaamalla (työterveyslääkärin arvio viimeistään 90 päivän kohdalla) tai työllistymispalveluiden tuella.
- Jos asiakkaan kanssa on aiemmin tehty kuntoutumis-, työkyvyn tuki- tai työllistymissuunnitelmia, arvioi, miten ne ovat toteutuneet ja laadi tarvittaessa uudet tavoitteet sekä niitä vastaava suunnitelma.
- Monialainen yhteistyö ja tietojen jakaminen hyödyttää kaikkia osapuolia. Tietojen jakaminen vaatii kirjallisen luvan asiakkaalta. Osallistu tarvittaessa myös sote-keskuksen työkyvyn tuen tai työllistymistä edistävän yhteisöpalvelun (TYP) toimintaan. Työllisyyspalvelujen toimin vaikuttaa lääkärin kannanottoa siitä, heikentääkö työnhakijan mahdollinen vamma tai pitkäaikaissairaus hänen mahdollisuuksiaan työllistyä työnhakuammattiteihin.

Mihin ohjata?

- Jos asiakas on työsuhteessa, varmista että työterveyshuolto tietää työkyvyn alenemasta. Ohjaa asiakas työterveyshuoltoon työkyvyn arvioimiseksi ja tukemiseksi tai kuntoutukseen ohjaamiseksi.
- Jos asiakas on työtön, ohjaa hyvinvointialueen palveluihin.
- Jos asiakas on eläkkeellä, mutta haluaa työhön, ohjaa TE-palveluihin.

Työterveyslaitos

Euroopan unionin rahoittama
NextGenerationEU

Tulostettava tai tallennettava infograafi avuksi työkyvyn tuen tarpeen arviointiin ja ratkaisujen etsintään.

Koulutusta voidaan hyödyntää:

Monialaisen ja moniammatillisen yhteistyön tukena

Organisaatioiden henkilöstökoulutuksessa

Uusien työntekijöiden perehdytyksessä

Organisaation oman toiminnan kehittämisessä

Asiakastyön tukena

Ammatillisessa täydennyskoulutuksessa

Tutkintokoulutuksessa (valinnaiset opinnot)

Koulutus johtamistyötä tekeville

Osiot 1-3 keskittyvät palveluiden ja asiakastyön johtamiseen, 4. henkilöstön oman työkyvyn johtamiseen.

Koulutuksen arviointi

Koulutuksen arviointi osana kehittämistyötä

- Tarkoituksena kehittää koulutuksen sisältöä sekä seurata koulutuksen vaikutuksia lääkäreiden osaamiseen.

Vaihe 1: Koulutuksen pilotointi kevät-kesällä 2023

- Arviointi: haastattelut, joiden pohjalta koulutusten edelleen kehittäminen

Vaihe 2: Neljä koulutusta syksyllä 2023 – keväällä 2024

- Arviointi: ennen ja jälkeen kysely

Tuloksia lääkäreiden alkukyselystä (N=40)

- Työkyvyn tukeen liittyvien asioiden kohtaaminen vähintään kerran viikossa (80 %).
Odotukset liittyivät erityisesti **roolien kirkastamiseen, ohjaukseen ja muiden toimijoiden toimintaan** liittyvän osaamisen kehittämiseen.
- Noin puolet (48 %) ei kokenut tuntevansa hyvin omaa rooliaan palvelujärjestelmässä ja yli puolet arvioi yhteistyökykynsä palvelujärjestelmän muiden toimijoiden kanssa huonoksi tai "ei hyväksi tai huonoksi".
- Hieman alle puolet ei kokenut osaavansa tunnistaa asiakkaan työkyvyn tuen tarvetta.
- 35 % koki, että osaa ohjata asiakkaan hänen tarvitsemiinsa palveluihin melko tai erittäin huonosti.
- Eniten lisätietoa kaivattiin työvoimapalveluista ja sosiaalisesta sekä ammatillisesta kuntoutuksesta.

Ennen – jälkeen -tarkastelu

- Pieni aineisto, vain suuntaa antavia johtopäätöksiä.
- Muutos parempaan kaikissa kysytyissä osaamiseen liittyvissä kysymyksissä.
- Tuloksissa korostui selvä positiivinen muutos asiakasohjaukseen liittyvässä osaamisessa sekä työkyvyn tuen tiimin ja työpaikan keinojen tuntemisessa.
- Loppukyselyn perusteella koulutus oli vastannut hyvin tavoitteisiinsa ja koulutukseen osallistuneet kokivat, että pystyivät hyödyntämään oppimaansa työssään.

Lähteet 1/3

Anttilainen J, Juvonen-Posti P, Majuri M, Varanka-Ruuska T, Silventoinen J. Lääkärin rooli sekä yhteistyö muiden ammattilaisten ja potilaan kanssa työkyvyn tukemisessa. Yleislääkäri-lehti. Submittoitu, julkaistaan alkuvuodesta 2025.

Hinkka K, Niemelä M, Autti-Rämö I, Palomäki H, Pärnänen H, Vänskä J. Sairauspoissaolotarpeen määrittäminen. Kyselytutkimus lääkäreille. Helsinki: Kela, Työpapereita 96, 2016. <https://helda.helsinki.fi/handle/10138/163080>

Juujärvi S, Sinervo T, Laulainen S, Niiranen V, Kujala S, Heponiemi T, Keskimäki I. Sote-ammattilaisten yhteinen osaaminen sosiaali- ja terveydenhuollon muutoksessa. Terveiden- ja hyvinvoinninlaitos. Päätöksenteon tueksi. 2019;3.

Juvonen-Posti P, Tarvainen K, Helin-Salmivaara A, Räsänen K, Liira J. Lääkäri työkykyä tukemassa. Duodecim 2021;137:293-300.

Juvonen-Posti P, Nevala N, Kaleva S. Koordinoivaa työtä tekevät palveluintegraation areenana. Teoksessa: Juvonen-Posti P, Saikku P, Turunen J (toim.). Elinikäistä osallistumista vai elämää työ edellä? Työikäisten monialaisten palveluiden yhteensovittaminen ja vaikuttavuuden arviointi –loppuraportti. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminta 2020:40. Saatavana: <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/162412>

Juvonen-Posti P, Pensola T. Kohti koordinoitua yhteistoimintaa : ammatillisen kuntoutuksen työnjako. Työterveyslaitos 2016. <https://www.julkari.fi/handle/10024/131690>

Nevala N, Mattila-Wiro P, Clottes Heikkilä H, Anttilainen J, Tujunen S, Malkamäki R, Hirvonen M, Tiainen R. Effects of work ability coordinators' educational program on behavior of professionals. SN Soc Sci. 2022;2(10):229.

Lähteet 2/3

- Koivisto J, Tiirinki H (toim.). Monialaisen palvelutarpeen tunnistaminen sosiaali-, terveys- ja työvoimapalveluissa. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja. 2020;38.
- Kuntoutuksen uudistamiskomitea. Kuntoutuksen uudistamiskomitean ehdotukset kuntoutusjärjestelmän uudistamiseksi. Sosiaali- ja terveysministeriö 2017. Saatavana: <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/160273>
- Kuusisto H, Ruusuvuori J. Kuuleeko lääkäri - ymmärtääkö potilas? Lääketieteellinen Aikakauskirja Duodecim. 2024;140(15):1213–5.
- Käypä hoito –suositus. Sairauspoissaolon tarpeen arviointi. Duodecim 2019. Saatavana: <https://www.kaypahoito.fi/hoi50121>
- Saikku P, Joensuu M, Männistö-Inkinen V, Poutanen J (toim.). "Täällä ei sanota, että ei kuulu meille". Työkykyohjelman arviointi- ja seurantatutkimuksen loppuraportti. Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos. Raportti. 2023;2.
https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/146472/URN_ISBN_978-952-408-023-1.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Sinervo L, Lappalainen K. Opas työttömän terveystarkastuksen toteuttajalle v.2.0. Terveyden ja Hyvinvoinnin laitos. 28.10.2024.
- Tepora-Niemi S-M, Sinervo L, Vuokko A, Lappalainen K. Työttömän terveystarkastuksen palveluintegraatiota edistävät ja estävät tekijät – tutkittavana kolmen hyvinvointialueen toimintamallit 2023–2024. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Tutkimuksesta tiiviisti. 2024;36.

Lähteet 3/3

- Teinikivi M, Nevala N, Haanpää M, Löfstedt J. Työterveyshuollon tuki MS-tautia sairas- tavalle työntekijälle. Työterveyslääkäri. 2019; 37(4): 55-60.
- Vogt E, Saikku P, Blomgren S, Karjalainen J, Kock T, Normia-Ahlsten L. Työllistymistä ja työkykyä tukevat sosiaali- ja terveystalvelut hyvinvointialueilla 2024. Hyvinvointialueille, Helsingin kaupungille ja HUS-yhtymälle tehdyn kyselyn tulokset. Terveiden- ja hyvinvoinnin laitos. Työpaperi 2024:44.
- Vuokko A, Tuisku K. Uudet itsearviointimittarit työ- ja toimintakyvyn arvioon. Lääketieteellinen Aikakauskirja Duodecim. 2017;133(7):667–74.
- Vuorento M, Unkila K, Hakumäki L, Poutanen J, Juvonen-Posti P. Ammatillisen kuntoutuksen tavoitteet työkyvyn tuen suunnitelmissa – näkyivätkö asiakkaan tavoitteet? Kuntoutus. 2024;47(1):22–37.
<https://doi.org/10.37451/kuntoutus.144680>

Työterveyslaitos

#KestäväKasvu

Kiitos!

julia.anttilainen@ttl.fi

**LISÄÄ ASIAA TYÖELÄMÄSTÄ?
SEURAA TYÖTERVEYSLAITOSTA SOMESSA JA
VIERAILE VERKKOSIVUILLAMME TTL.FI**

